

CAIETE DE DREPT PENAL

Criminal Law Writings

Publicație trimestrială

Nr. 1/2022

I. DOCTRINĂ

Lucian Criste , Verificarea măsurilor asigurătorii în procesul penal	9
Laurențiu-Vasile Negrean , Instituția complicității din perspectiva consumării infracțiunii	31
Ioana-Narcisa Anițulesei , Refuzul sau sustragerea de la prelevarea mostrelor biologice. Aspecte teoretice și practice.....	48
Alin Chifor , Infracțiunea de încredințare a unui vehicul pentru a fi condus pe drumurile publice	76
Radu Bogdan Călin , Contradictorialitatea în faza de urmărire penală. Asistarea avocatului la efectuarea actelor de urmărire penală	91

II. JURISPRUDENȚĂ

Răzvan Anghel , Schimbarea încadrării juridice în apel. Definiția cruzimilor și trimiterea spre rejudecare. O notă critică la Decizia penală nr. 1618/A/2021 a Curții de Apel Cluj	106
---	-----

Lucian CRISTE*

*Asist. univ. dr., Facultatea de Drept,
Universitatea Babeș-Bolyai,
Avocat, Baroul Cluj*

Verification of precautionary measures in criminal proceedings

□ ABSTRACT

As a novelty element for the domestic criminal procedure legislation, by Law no. 6/2021, in the content of the current Criminal Procedure Code, Article 250², which regulates the procedure of periodic verification of precautionary measures throughout the criminal proceedings, was introduced. The new regulation imposes on the criminal justice bodies the obligation to verify periodically, but not later than 6 months during the criminal investigation, respectively one year during the trial, if the grounds that determined the taking or maintaining of the precautionary measures subsist. During the carried-out verifications, the maintaining, restriction or expansion, respectively the lifting of the measures can be ordered.

This study, dedicated to this provision, is structured in three parts. The first part addresses the legal nature, the calculation method and, the consequence of the non-compliance with the terms provided for by art. 250² of the Criminal Procedure Code. Given the applicable legal provisions, we will prove from the point of view of the legal nature, that the terms of 6 months during the criminal investigation, respectively of one year during the trial, are substantial, and the consequence of the non-compliance is the direct termination of the precautionary measures. In the second part, we will analyze the scope of the verification established by this provision, context in which we will address the issue of claim preclusion of the decision taken in the matter of precautionary measures, and the aspects that can be verified by the competent judicial bodies. In the last part,

* lucian.criste@law.ubbcluj.ro.

we will insist on some procedural aspects regarding the verification of the precautionary measures, depending on the specifics of each procedural phase.

□ **Keywords:** *procedural measure, precautionary measure, procedural term, substantial term, direct termination, claim preclusion, legitimate purpose, proportionality.*

Aspecte preliminare

Ca element de noutate pentru materia măsurilor asigurătorii, fără corespondent în vechile reglementări procesual penale, prin intermediul art. 250² C. pr. pen.¹ a fost instituită procedura de verificare periodică a măsurilor asigurătorii în tot cursul procesului penal. În ambianța actualului cadru legislativ și jurisprudențial, oportunitatea reglementării unei astfel de proceduri este neîndoielnică.

Rațiunile care justifică noua reglementare pot fi desprinse deopotrivă din Expunerea de motive a Legii nr. 6/2021, din doctrină și din realitățile întâlnite în numeroase cauze penale aflate pe rolul organelor judiciare. Argumentul principal avut în vedere de legiuitor a fost sporirea eficienței măsurilor care pot fi luate de organele de stat competente în funcție de finalitatea măsurilor asigurătorii. În raport de jurisprudența CEDO relevantă în materie, doctrina recentă a semnalat necesitatea instituirii unor remedii eficiente care să permită verificarea măsurilor asigurătorii prin prisma duratei acestora². În ceea ce ne privește, apreciem că, pe fondul temporizării justiției penale, consacrarea legislativă a obligației organelor judiciare de a proceda periodic la verificarea măsurilor asigurătorii, încadrată între anumite termene stabilite *in limine litis*, reprezintă, de asemenea, o veritabilă garanție a dreptului la proprietate, indiferent de titular.

Analizată prin raportare la actuala configurație a procesului penal, verificarea măsurilor asigurătorii reclamă un contencios autonom, deoarece se realizează în cadrul unor proceduri judiciare și jurisdicționale adiacente procedurii principale, care are ca obiect soluționarea fondului cauzei. Din această perspectivă, noua reglementare nu se situează la adăpost de orice critici. De pildă, este ușor de remarcat faptul că legiuitorul nu a stabilit norme tranzitorii, omițând astfel o realitate obiectivă, anume aceea că norma este de imediată aplicabilitate în numeroase cauze penale în care au fost instituite măsuri asigurătorii anterior intrării sale în vigoare. Pe de altă parte, noua instituție este guvernată de norme lacunare și deficitare din punct de vedere procedural, iar aceste neajunsuri au aptitudinea să conducă la incertitudini în practica judiciară.

¹ Introdus prin art. 19 alin. (2) din Legea nr. 6/2021 *privind stabilirea unor măsuri pentru punerea în aplicare a Regulamentului (UE) 2017/1.939 al Consiliului din 12 octombrie 2017 de punere în aplicare a unei forme de cooperare consolidată în ceea ce privește instituirea Parchetului European (EPPD)*, publicată în M. Of. nr. 167 din 18 februarie 2021.

² Pentru detalii, a se vedea A.-R. Trandafir, în M. Udroui (coord.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. 3, Ed. C.H. Beck, București, 2020, p. 1546.

Prin prisma acestor aspecte, mai întâi vom aborda problematica termenelor prevăzute de art. 250² C. pr. pen. (1), mai apoi vom analiza obiectul verificării instituite de această reglementare (2), iar în cele din urmă vom stăruia asupra unor aspecte de natură procedurală în funcție de specificul fiecărei faze procesuale (3).

1. Termenele prevăzute de art. 250² C. pr. pen.

1.1. Natura juridică

În mod tradițional, în funcție de interesul ocrotit și de finalitatea pentru care au fost reglementate, termenele prevăzute de actualul cod de procedură penală se clasifică în termene procedurale și termene substanțiale. *Termenele procedurale* servesc interese pur procedurale, fiind necesare pentru sistematizarea și disciplinarea activităților procesuale, în vederea asigurării realizării la timp și în mod just a scopului procesului penal³. *Termenele substanțiale* sunt stabilite în vederea ocrotirii unor drepturi, prerogative sau interese extraprocesuale, fiind necesare mai ales pentru limitarea și disciplinarea măsurilor procesuale⁴. Așa cum s-a subliniat în doctrina veche, termenele substanțiale nu-și găsesc rațiunea „în nevoia de a disciplina desfășurarea activității ce conduce la realizarea justiției represive, ci sunt izvorâte din nevoia de a pune o limită unor măsuri, acte și chiar acțiuni care ar paraliza sau comprima un drept, un interes, o prerogativă extraprocesuală”⁵.

În cheia acestor distincții, în opinia noastră, termenele prevăzute de art. 250² C. pr. pen. reprezintă veritabile *termene substanțiale*. Sub un prim aspect, reamintim că, în reglementările procesual penale, termenele substanțiale sunt acceptate în general pentru determinarea duratei măsurilor procesuale. Sub un alt aspect, termenele prevăzute de art. 250² C. pr. pen. sunt ordonate de lege pentru a disciplina în timp măsurile asigurătorii, ca măsuri procesuale prin care se restrânge dreptul la proprietate. În alte cuvinte, rațiunea și interesul stabilirii lor sunt dictate de necesitatea protejării dreptului la proprietate, ca drept fundamental extraprocesual.

Așa se face că doctrina de specialitate nu a pregetat să integreze termenele privind măsurile asigurătorii, alături de cele privind măsurile preventive, în categoria termenelor substanțiale⁶. De asemenea, în același sens pledează și

³ Tr. Pop, *Drept procesual penal. Partea generală*, vol. III, Ed. Tipografia Națională S.A., Cluj, 1947, p. 32; V. Dongoroz ș.a., *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*, vol. I, Ed. Academiei R.S.R., București, 1975, p. 386; N. Volonciu, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, vol. I, ed. a II-a, Ed. Paideia, București, 1996, p. 467.

⁴ Pentru detalii, a se vedea: Tr. Pop, *op. cit.*, p. 32; Gh. Mateuț, *Procedură penală. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2019, p. 971.

⁵ I. Tanoviceanu, V. Dongoroz ș.a., *Tratat de drept și procedură penală*, vol. IV, ed. a II-a, Tipografia Curierul Judiciar, București, 1927, p. 469-470.

⁶ V. Dongoroz ș.a., *op. cit.*, p. 386; N. Volonciu, *op. cit.*, p. 467; H. Diaconescu (coord.), Gh. Dănișor, A. Oroveanu-Hanțiu, R. Răducanu, *Timpul și legea penală*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 237.

modalitatea de reglementare a acestor termene, care este similară celei ce stabilește regimul verificării măsurilor preventive în procedura de cameră preliminară și în cursul judecății⁷.

1.2. Calcularea termenelor

În cazul verificării măsurilor asigurătorii, fiind vorba despre termene substanțiale pe luni (6 luni în cursul urmăririi penale) și pe ani (un an în cursul judecății), calcularea acestora se efectuează diferit atât față de calculul termenelor procedurale pe luni și pe ani [care se realizează potrivit art. 269 alin. (3) C. pr. pen.], cât și față de calculul termenelor substanțiale pe ore și pe zile.

Dies a quo, prin prisma limitei inițiale, actuala reglementare nu ridică probleme deosebite în ceea ce privește verificarea măsurilor asigurătorii luate după intrarea în vigoare a Legii nr. 6/2021. La socotirea termenelor de 6 luni, respectiv un an se va lua în considerare data ordonanței sau încheierii prin care se dispune asupra măsurilor asigurătorii, iar nu data la care aceste acte sunt comunicate părților și persoanelor interesate. Data comunicării acestor acte procesuale prezintă relevanță numai pentru calcularea termenelor procedurale peremptorii prevăzute pentru declanșarea căii de atac a contestației. Pe tot parcursul desfășurării procesului penal, data fiecărei verificări reprezintă limita inițială de la care începe să curgă un nou termen înăuntrul căruia organul judiciar competent are obligația să procedeze la o nouă verificare.

Dies ad quem, termenele substanțiale cuprinse în art. 250² C. pr. pen. instituie limitele maxime (*termeni maximi*)⁸ până la care se impune îndeplinirea obligației verificării măsurilor asigurătorii, care altfel trebuie să aibă caracter periodic. Limitele maxime ale acestor termene substanțiale pe luni și pe ani se vor calcula potrivit art. 186 alin. (1) teza a II-a C. pen., unde se prevede că „luna și anul se socotesc împlinite cu o zi înainte de ziua corespunzătoare datei de la care au început să curgă”⁹.

Așa cum s-a remarcat deja¹⁰, lipsa unor norme tranzitorii de aplicare în timp a dispozițiilor cuprinse în art. 250² C. pr. pen. ridică dificultăți în procesele penale pendinte în care au fost luate măsuri asigurătorii anterior intrării în vigoare a Legii nr. 6/2021. În ceea ce ne privește, apreciem că la rezolvarea problemelor ivite în aceste cauze penale trebuie să se țină seama de consecințele principiului activității normelor de procedură penală¹¹, după cum urmează: asupra măsurilor

⁷ A se vedea dispozițiile art. 207 alin. (6) și (7) și art. 208 alin. (4) și (5) C. pr. pen.

⁸ În raport de natura limitării lor în timp, unele termene sunt impuse pentru stabilirea unei limitări temporale precise (*termeni fixi*), iar altele reclamă necesitatea unei limitări temporale maxime (*termeni maximi*) sau minime (*termeni minimi*), după caz. A se vedea I. Tanoviceanu, V. Dongoroz ș.a., *op. cit.*, p. 472.

⁹ De exemplu, dacă în faza de urmărire penală măsura asigurătorie a fost luată la 11 iunie 2021, verificarea acesteia de către procuror se va putea face cel târziu până la data de 10 decembrie 2021. Dacă măsura asigurătorie este luată în faza de judecată la 10 decembrie 2021, instanța trebuie să procedeze la verificarea acesteia cel târziu până la 9 decembrie 2022.

¹⁰ A.-R. Trandafir, *Verificarea periodică a măsurilor asigurătorii în cursul procesului penal*, publicat în data de 5 mai 2021, disponibil pe www.juridice.ro.

¹¹ Pentru detalii în privința consecințelor principiului activității normelor de procedură penală, a se vedea: N. Volonciu, *op. cit.*, p. 68; Gh. Mateuț, *op. cit.*, p. 105; H. Diaconescu (coord.), *op. cit.*, p. 211.

procesuale și procedurale, la fel ca asupra actelor procesuale și procedurale, se dispune în conformitate cu legea în vigoare, chiar dacă au fost luate anterior intrării în vigoare a legii noi; măsurile procesuale luate anterior intrării în vigoare a legii noi trebuie recunoscute ca fiind valabile, indiferent care a fost durata acestora; după intrarea în vigoare a legii noi, legea veche nu mai produce efecte asupra măsurilor procesuale luate în perioada în care a fost în vigoare.

Sub un prim aspect, prin prisma efectelor principiului activității, nu s-ar putea susține că măsurile asigurătorii luate sub imperiul legii vechi ar fi exceptate de la termenele de verificare impuse de legea nouă. Ca regulă generală, norma de procedură penală nu poate retroactivă, cu excepția situațiilor în care dispozițiile tranzitorii instituie în mod expres anumite cazuri de retroactivitate. Așa cum se știe, în privința termenelor se admite doar posibilitatea ultraactivității legii vechi¹², însă în nicio situație nu se poate pune problema retroactivității legii noi.

Sub un alt aspect, perioada care a trecut de la luarea măsurii asigurătorii sub imperiul legii vechi nu va putea fi luată în considerare pentru socotirea termenelor prevăzute de legea nouă, indiferent dacă este mai scurtă sau mai lungă de 6 luni în faza de urmărire penală sau de un an în faza de judecată.

În condițiile în care norma analizată face referire expresă la caracterul „periodic” al verificării, era recomandat ca, în cauzele în care măsura asigurătorie a fost luată sub imperiul legii vechi, organele judiciare competente să procedeze de îndată la verificarea măsurii asigurătorii. Cu toate acestea, în lipsa unor norme tranzitorii, omisiunea verificării de îndată a măsurilor asigurătorii nu are aptitudinea să atragă vreo sancțiune procesuală. În acest context, limita inițială de la care se vor calcula termenele prevăzute de art. 250² C. pr. pen. nu poate fi alta decât data intrării în vigoare a Legii nr. 6/2021, adică data de 28 februarie 2021¹³. Prin urmare, în cazul măsurilor asigurătorii luate sub imperiul legii vechi, în faza de urmărire penală procurorul trebuia să procedeze la verificarea măsurii cel mai târziu până la data de 27 august 2021, iar în faza de judecată instanța trebuia să procedeze la verificarea măsurii cel mai târziu până la data de 27 februarie 2022.

1.3. Sancțiunea care intervine în cazul împlinirii termenelor

Împlinirea termenelor substanțiale prevăzute de lege pentru măsurile procesuale atrage încetarea de drept a acestora. Încetarea de drept a măsurii procesuale intervine *ope legis* la momentul împlinirii termenului, fără a se putea distinge în funcție de natura măsurilor procesuale¹⁴. În această privință, art. 268 alin. (2) C. pr. pen. prevede neechivoc: „Când o măsură procesuală nu poate fi

¹² A se vedea Gh. Mateuț, *op. cit.*, p. 107.

¹³ Potrivit art. 25 din Legea nr. 6/2021, „prezenta lege intră în vigoare la 10 zile de la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I”.

¹⁴ În același sens, în legătură cu măsura arestării preventive, prin decizia nr. VII din 20 februarie 2006, pronunțată pe calea recursului în interesul legii (publicată în M. Of. nr. 475 din 1 iunie 2006), Înalta Curte de Casație și Justiție a statuat că neverificarea de către instanță, în cursul judecății, a legalității și temeiniciei arestării preventive a inculpatului major înainte de împlinirea duratei de 60 de zile atrage încetarea de drept a măsurii arestării preventive și punerea de îndată în libertate a inculpatului.

luată decât pe un anumit termen, expirarea acestuia atrage de drept încetarea efectului măsurii”.

Așa se face că, sub actuala reglementare, împlinirea termenelor prevăzute de art. 250² C. pr. pen. atrage consecința *încetării de drept*. Pe de o parte, avem de-a face cu veritabile termene substanțiale, iar, pe de altă parte, ar fi de neconceput eludarea aplicării dispozițiilor art. 268 alin. (2) C. pr. pen. în materia măsurilor procesuale asigurătorii. După cum s-a arătat în doctrină, consecințele nerespectării termenelor substanțiale se convertesc într-un obstacol legal în existența însăși a măsurii¹⁵.

După părerea noastră, nu s-ar putea susține că în lipsa unei reglementări speciale, similară celei stabilite de art. 241 C. pr. pen. în materia măsurilor preventive, sancțiunea încetării de drept nu poate fi aplicată în concret în privința termenelor prevăzute pentru verificarea măsurilor asigurătorii. Spre deosebire de situația măsurilor preventive, care în funcție de particularitățile lor au impus o serie de norme explicite, nu identificăm niciun motiv verosimil pentru care ar fi necesară o reglementare specială a cazurilor în care intervine încetarea de drept a măsurilor asigurătorii.

În situația verificării măsurilor asigurătorii, la fel ca în situația verificării măsurilor preventive în camera preliminară și în faza de judecată, termenele sunt stabilite de lege. Fiind veritabile *termene legale*, organele judiciare nu au posibilitatea de a le prelungi sau de a le prescurta. Tocmai de aceea în cuprinsul art. 250² C. pr. pen. se face referire expresă la „*menținerea* (s.n.) măsurilor asigurătorii”, iar nu la „*prelungirea*” acestora. În cadrul acestei proceduri, organul judiciar nu poate dispune menținerea măsurii asigurătorii de la o dată ulterioară celei la care are loc verificarea, la fel cum nu poate dispune menținerea ei pentru o anumită perioadă¹⁶. De asemenea, nu se poate pune problema abrevierii termenelor legale pe cale judiciară, în condițiile în care regula este aceea a verificării periodice, ele fiind stabilite doar pentru a fixa cadrul temporal în care se impune verificarea măsurii. De altminteri, chiar dacă cu ocazia luării sau verificării măsurii asigurătorii, din proprie inițiativă, organul judiciar stabilește un termen ulterior la care va avea loc o nouă verificare, depășirea unui astfel de termen judiciar nu are aptitudinea să conducă la încetarea de drept a măsurii, atât timp cât este fixat înăuntrul termenului prevăzut de art. 250² C. pr. pen.¹⁷. În fine, legea nu prevede o durată maximă a măsurilor asigurătorii, în cursul urmăririi penale sau în cursul judecății, pentru a se putea pune problema unui caz distinct de încetare de drept.

În anumite situații particulare în care s-a impus, legiuitorul nu a ezitat să facă referire expresă la consecința încetării de drept a măsurii asigurătorii, în

¹⁵ A. Zărafiu, *Procedură penală. Partea generală. Partea specială*, ed. 2, Ed. C.H. Beck, București, 2015, p. 296.

¹⁶ În același sens, cu privire la verificarea măsurilor preventive, în mod judicios s-a arătat că menținerea măsurii preventive nu se face pe o anumită perioadă, ca în cazul prelungirii acesteia [C. Jderu, în M. Udriou (coord.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. 3, Ed. C.H. Beck, București, 2020, p. 1359].

¹⁷ Spre deosebire de menținerea măsurilor preventive, în cazul prelungirii lor în faza de urmărire penală organul judiciar este obligat să stabilească termenul pentru care se dispune prelungirea. Depășirea acestui termen judiciar atrage sancțiunea încetării de drept, potrivit art. 241 alin. (1) lit. a) C. pr. pen.

cazul împlinirii termenelor prevăzute de lege. De pildă, în cazul soluțiilor de clasare și renunțare la urmărirea penală, în funcție de temeiul clasării și de scopul urmărit, măsura asigurătorie luată în vederea reparării pagubei produse se menține pentru 30 de zile. Dacă în acest termen, calculat de la momentul comunicării clasării sau renunțării la urmărirea penală, persoana vătămată nu introduce acțiune în fața instanței civile, potrivit legii, măsura asigurătorie încetează de drept [art. 315 alin. (2) lit. a) C. pr. pen. și art. 318 alin. (8) C. pr. pen.]. De asemenea, potrivit art. 397 alin. (5) C. pr. pen., „în cazul în care, potrivit dispozițiilor art. 25 alin. (5), instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă, măsurile asigurătorii se mențin. *Aceste măsuri încetează de drept dacă persoana vătămată nu introduce acțiune în fața instanței civile în termen de 30 de zile de la rămânerea definitivă a hotărârii*” (s.n.).

2. Obiectul verificării măsurilor asigurătorii

Prin utilizarea unei locuțiuni cu un vădit conținut lapidar și deficitar, art. 250² C. pr. pen. pare să rezume obiectul procedurii doar la verificarea subzistenței temeiurilor care au determinat inițial luarea sau menținerea măsurii asigurătorii. În opinia noastră, independent de temeiurile inițiale, cu ocazia fiecărei verificări nu pot fi omise celelalte elemente și împrejurări noi rezultate din dinamica procesului penal care pot afecta măsura asigurătorie sub aspectul legalității sau al temeiniciei.

În cele ce urmează, vom aborda mai întâi problema limitelor verificării temeiurilor inițiale printr-o analiză concentrată pe posibilitatea atribuirii autorității de lucru judecat hotărârilor pronunțate în materia măsurilor procesuale asigurătorii. Mai apoi, vom recurge la prezentarea obiectului verificării măsurilor asigurătorii în funcție de reperele oferite de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în această materie. În această privință, amintim că, printr-o serie de hotărâri de referință, Curtea a subliniat în mod repetat că art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional Convenției nu interzice luarea și menținerea unor măsuri asigurătorii în cadrul procesului penal, însă, pentru a satisface exigențele inerente acestui articol, măsura trebuie să fie prevăzută de legislația internă, să urmărească un scop legitim și să fie proporțională cu scopul urmărit, pentru a menține justul echilibru între interesul general și drepturile fundamentale ale individului¹⁸.

2.1. Limitele verificării temeiurilor inițiale

În materia măsurilor procesuale în general, în dreptul intern și în dreptul comparat se evită utilizarea noțiunii de autoritate de lucru judecat, premisa clasică fiind aceea că, pentru ca o hotărâre judecătorească să aibă autoritate de lucru judecat, este necesar ca aceasta să fie imutabilă¹⁹. În alte cuvinte, pentru a

¹⁸ CEDO, cauzele: *Lachikhina c. Rusiei*, hotărârea din 10 octombrie 2017, §59; *OOO Aurora Maloetazhnoe Stroitelstvo c. Rusiei*, hotărârea din 7 aprilie 2020, §60; *Lysak c. Poloniei*, hotărârea din 7 octombrie 2021, §77; *Stolkowski c. Poloniei*, hotărârea din 21 decembrie 2021, §54.

¹⁹ Așa cum s-a arătat în doctrină, dacă nu îi vom conferi caracter imutabil, autoritatea sau puterea lucrului judecat va rămâne „una dintre cele mai tenace și mai contestabile idei ale dreptului

fi susceptibilă de înzestrare cu autoritate de lucru judecat, nu este suficient ca o hotărâre judecătorească să fie definitivă, ci este necesar ca asupra rezolvării definitive date chestiunii în litigiu să nu se mai poată reveni²⁰.

În alte materii, având ca repere efectele autorității de lucru judecat²¹, unii autori sugerează că în materia măsurilor provizorii trebuie să se distingă între „autoritate pozitivă de lucru judecat (numită și forță obligatorie) și autoritate negativă de lucru judecat”²², în timp ce alți autori încearcă să acrediteze ideea de autoritate de lucru judecat în cadrul unei „ordini provizorii”, făcând referire la conceptele „autoritate de lucru judecat decisă” și „autoritate de lucru judecat atenuată”²³.

În opinia noastră, *de lege lata*, în cazul hotărârilor prin care se dispune asupra măsurilor asigurătorii nu se poate vorbi despre autoritate de lucru judecat, în accepțiunea plenară a acestui concept. În ceea ce privește efectul pozitiv al autorității de lucru judecat, este cunoscut faptul că actele procesuale prin care se dispune asupra măsurilor asigurătorii sunt executorii de la momentul în care sunt emise, fără a fi definitive, în sensul art. 550 alin. (2) C. pr. pen., contestația nefiind suspensivă de executare.

Cât privește efectul negativ al autorității de lucru judecat, ținând seama de condiția identității de obiect și de cauză, nu se poate susține că temeiurile inițiale avute în vedere la luarea sau menținerea măsurii asigurătorii nu pot fi reanalizate de organele judiciare competente, din moment ce verificarea subzistenței acestora reprezintă chiar obiectul procedurii prevăzute de art. 250² C. pr. pen. De asemenea, nu se poate omite că hotărârile pronunțate în această materie sunt vremelnice sau provizorii, atât timp cât, la fel ca celelalte măsuri procesuale, măsurile asigurătorii se caracterizează prin aceea că au o durată limitată în timp, au caracter excepțional și, nu de puține ori, urgent.

O altă clasificare doctrinară distinge între autoritatea de lucru judecat *definitivă* sau *absolută* și cea *provizorie* sau *relativă*. Prima este proprie hotărârilor definitive și irevocabile, iar prin cea de-a doua se înțelege autoritatea de lucru judecat a hotărârilor susceptibile de căi ordinare de atac²⁴. Potrivit profesorului Traian Pop, autoritatea de lucru judecat relativă sau provizorie „constă în aceea că instanța care a dat hotărârea nu mai poate rejudeca respectiva cauză (...), fiindcă hotărârea dată de o instanță a dobândit prin pronunțarea ei, față de aceasta, autoritate de lucru judecat”²⁵. Astfel, prin această clasificare se urmărește

pozitiv modern, un caleidoscop al dreptului sau un veritabil labirint al acestuia” – D. Tomasin, *Essai sur l'autorité de la chose jugée en matière civile*, Ed. LGDJ, Paris, 1975, p. 239, *apud* I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. II, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 72.

²⁰ I. Deleanu, *op.cit.*, p. 113.

²¹ Așa cum se știe, autoritatea de lucru judecat produce două efecte diferite: *efectul pozitiv*, care desemnează caracterul executoriu al hotărârii, și *efectul negativ*, care împiedică declanșarea unei alte proceduri jurisdicționale între aceleași părți, cu aceeași cauză și cu același obiect.

²² M.-É. Ancel, H. Gaudemet-Tallon, *Compétence et exécution des jugements en Europe*, 6e éd., Ed. LGDJ, Paris, 2018, p. 485.

²³ M. Nioche, *Décision provisoire et autorité de chose jugée*, în *Revue critique de droit international privé* nr. 2/2012, p. 304.

²⁴ Tr. Pop, *Drept procesual penal. Partea specială*, vol. IV, Ed. Tipografia Națională S.A., Cluj, 1948, p. 563.

²⁵ *Ibidem*.

sublinierea efectelor pe care le produce dezinvestirea, odată cu pronunțarea unei hotărâri judecătorești, față de instanța care a pronunțat respectiva hotărâre, iar nu efectul executoriu pe care îl pot avea anumite hotărâri pronunțate în primă instanță. Prin prisma acestor precizări, opinăm că locuțiunea „autoritate de lucru judecat provizorie sau relativă” nu ar putea fi folosită pentru a desemna exclusiv forța executorie a anumitor hotărâri pronunțate în materia măsurilor procesuale. Așa cum a subliniat un reputat autor²⁶, puterea lucrului judecat și forța executorie a hotărârii nu sunt categorii juridice identice. Ele nu decurg una din cealaltă, ci îndeplinesc mutual funcții complementare²⁷.

În doctrina și jurisprudența străină s-a opinat în același sens. Potrivit doctrinei și jurisprudenței belgiene, în materie penală numai deciziile irevocabile ale instanței care statuează asupra fondului cauzei se bucură de autoritate de lucru judecat, hotărârile provizorii și cele de instrucție complementară neavând această vocație²⁸. În doctrina franceză s-a arătat că imperativul securității juridice nu se aplică cu aceeași forță tuturor hotărârilor pronunțate pe parcursul desfășurării procesului penal, fiind evident faptul că nu se poate atribui autoritate de lucru judecat hotărârilor prin care se ordonă măsuri procesuale²⁹.

Sub auspiciile actualului cadru normativ, organul judiciar care anterior a stabilit legalitatea și justetea măsurilor asigurătorii are ulterior posibilitatea să reanalizeze legalitatea și temeinicia măsurii, atât prin raportare la temeiurile inițiale, a căror subzistență trebuie să o verifice, cât și prin prisma elementelor noi survenite pe parcursul desfășurării procesului penal. Este vorba despre o „posibilitate” sub aspect formal, în sensul că procedura de verificare îi oferă șansa să revină asupra propriei hotărâri, însă, atunci când constată elemente de nelegalitate sau de netemeinicie, acestei posibilități formale i se circumscrie obligația de a dispune ridicarea sau restrângerea măsurii asigurătorii. În această privință, în doctrina veche s-a arătat că societatea nu trebuie să îngăduie neștiința, neglijența sau indiferența³⁰. „Orice măsură care astăzi a apărut unei instanțe ca justă, poate fi revocată a doua zi dacă elementele noi fac ca revenirea să fie legitimă și trebuincioasă realizării justiției represive”³¹.

2.2. Legalitatea măsurii

Dat fiind că hotărârilor pronunțate în materia măsurilor asigurătorii nu li se pot atribui autoritate de lucru judecat în accepțiunea plenară a acestui concept, verificarea subzistenței temeiurilor inițiale presupune, invariabil, examinarea periodică a legalității măsurii asigurătorii. În concret, este vorba despre verificarea periodică a condițiilor de legalitate care au condus și au permis luarea sau

²⁶ I. Deleanu, *op.cit.*, p. 76.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ A se vedea M.-A. Beernaert, H.D. Bosly, D. Vandermeersch, *Droit de la procédure pénale*, Tome II, 9e éd., Ed. La Chartre, Bruges, 2021, p. 1580 și jurisprudența acolo citată: Cass., 7 ianuarie 2015, RG P.14.0769.F, *Pas.*, 2015, nr. 519; Cass., 25 noiembrie 2014, RG P.14.0948.N., *Pas.*, 2014, nr. 724.

²⁹ J. Pradel, *Procédure pénale*, 20e éd., Ed. Cujas, Paris, 2019, p. 1056.

³⁰ I. Tanoviceanu, V. Dongoroz, *Tratat de drept și procedură penală*, vol. V, ed. a II-a, Tipografia Curierul Judiciar, București, 1927, p. 794.

³¹ *Ibidem*.

menținerea măsurii asigurătorii, așa cum acestea sunt reglementate de art. 249 C. pr. pen.³².

După cum a subliniat Curtea Europeană a Drepturilor Omului, prima și cea mai importantă cerință impusă de art. 1 din Protocolul nr. 1 este ca orice ingerință a unei autorități publice în exercitarea dreptului de proprietate să fie legală³³. În primul rând, această exigență impune ca măsurile restrictive să aibă un temei în dreptul intern. În al doilea rând, se referă la calitatea legii, care trebuie să fie accesibilă, precisă și previzibilă pentru persoanele vizate³⁴.

În cadrul procedurii de verificare, legalitatea măsurilor asigurătorii se examinează, în principal, prin raportare la prevederile art. 249 C. pr. pen. Textul și contextul nu impun o analiză detaliată a acestor condiții de legalitate³⁵. De pildă, sub aspectul legalității, pot fi verificate în cadrul acestei proceduri aspecte privind: competența organului judiciar care a dispus luarea sau menținerea măsurilor asigurătorii; calitatea persoanelor fizice sau juridice ale căror bunuri au format obiectul măsurilor asigurătorii; categoria de bunuri asupra cărora au fost instituite astfel de măsuri etc.

Exempli gratia, după ce a reamintit competența sa limitată de a interpreta și aplica dreptul intern, CEDO nu a ezitat să constate încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 într-o situație în care instanțele interne nu au dat nicio explicație în legătură cu lipsa calității persoanei asupra bunurilor căreia au fost instituite măsuri asigurătorii. În cauză, măsurile asigurătorii puteau fi dispuse, potrivit legislației interne, doar asupra bunurilor suspectului sau inculpatului, iar reclamantul nu avea o astfel de calitate³⁶. În același sens, în alte cauze, relativ recente, Curtea a stabilit că măsurile asigurătorii instituite nu îndeplinesc exigența legalității, în condițiile în care reclamantii nu au avut nici calitatea de suspect sau inculpat, nici de „persoană care putea fi trasă la răspundere civilă pentru faptele de natură penală ale altuia”³⁷.

În practica judiciară internă, într-o cauză în care s-a dispus admiterea contestației și ridicarea măsurilor asigurătorii în urma verificării lor în faza de judecată, instanța de control judiciar nu a ezitat să sancționeze nelegalitatea măsurilor instituite inițial în faza de urmărire penală asupra bunurilor inculpaților acuzați de dare de mită, în condițiile în care „însăși acuzarea a reținut de la începutul procesului că nu ne aflăm în teza oferirii, promisiunii unor foloase, ci în teza oferirii urmate de primirea efectivă”³⁸.

³² În același sens, a se vedea A. Crișu, *Drept procesual penal. Partea generală*, ed. a 5-a, revizuită și actualizată, Ed. Hamangiu, București, 2021, p. 596.

³³ CEDO, cauzele: *Iatridis c. Greciei* (M.C.), hotărârea din 25 martie 1999, §58; *Bélané Nagy c. Ungariei* (M.C.), hotărârea din 13 decembrie 2016, §112.

³⁴ CEDO, cauzele: *Beyeler c. Italiei* (M.C.), hotărârea din 5 ianuarie 2000, §109 și 110; *Fundația Batkivska Turbota c. Ucrainei*, hotărârea din 9 octombrie 2018, §56; *Democracy and Human Rights Resource Centre și Mustafayev c. Azerbaidjan*, hotărârea din 14 octombrie 2021, §67.

³⁵ Pentru analiza detaliată a prevederilor art. 249 C. pr. pen., a se vedea: Gh. Mateuț, *op. cit.*, p. 898 și urm.; A.-R. Trandafir, în M. Udriou (coord.), *op. cit.*, p. 1520-1546.

³⁶ CEDO, cauza *Rafiq Aliyev c. Azerbaidjan*, hotărârea din 6 decembrie 2011, §120-127.

³⁷ CEDO, cauzele: *Democracy and Human Rights Resource Centre și Mustafayev c. Azerbaidjan*, *precit.*, §71-72; *Treyd 2008, TOV c. Ucrainei*, hotărârea din 15 aprilie 2021, §19-21.

³⁸ C. Ap. Cluj, secția penală, decizia nr. 246 din 23 noiembrie 2021 (nepublicată).